

Läntisen Suomen vesihuoltostrategia 2050

Sidosryhmätilaisuuksissa kuultiin laajasti kentän ääntä

Läntisen Suomen vesihuoltostrategian 2050 laatimiseen liittyen pidettiin ensimmäiset sidosryhmätilaisuudet maaliskuussa 2021. Keskeinen tavoite tilaisuuksille oli esitellä työryhmän laatima nykytilan kuvaus, luonnos vesihuollon visiosta ja tavoitetilasta sekä kerätä laajasti sidosryhmien näkemyksiä tärkeimmistä painopistealueista jatkotyötä varten.

Etätilaisuuksia järjestettiin neljä ja niihin osallistui eri sidosryhmien edustajia seuraavasti: Pirkanmaa 48 (PIR ELY); Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaa 43 (EPO ELY); Kanta-Häme 13 (HAM ELY) sekä Varsinais-Suomi ja Satakunta 78 (VAR ELY).

Vesihuoltoverkoston kunto huolettaa eniten

Sidosryhmätilaisuuksien ja ennakkokyselyjen perusteella vesihuoltoverkoston tilanne nykyhetkellä ja tulevaisuudessa nähtiin uhkaavan heikkona. Verkostojen tilanteen todettiin vaativan merkittäviä panostuksia. Alueelliset erot olivat pieniä. Haasteina vesihuoltoverkoston kuntoon saattamisessa nousivat päätöksenteko ja politiikka, raha, resurssit, tutkimustiedon, menetelmien ja suunnitelmien puute, henkilöstön puute ja ammattitaito sekä tietämättömyys.

Vesivarojen sekä vedenhankinnan ja -käsittelyn tilanne nykyhetkellä nähtiin suhteellisen hyvänä. Vaikka usko tulevaisuuteenkin oli suhteellisen vakaa, nähtiin mahdollisina uhkaavina asioina ilmastonmuutos (ml. kuivuus), ihmisen toiminta ja maankäyttö sekä ympäristön ja vesien saastuminen. Huolta kannettiin myös alan henkilöstön riittävyydestä ja osaamisesta, lisääntyvästä puhdistustarpeesta, vesihuollon varmistamisesta ja varautumisesta sekä taloudesta ja resursseista.

Jätevedenkäsittelyn tilanne nykyhetkellä nähtiin hyvänä eikä tulevaisuudessakaan tilanteen nähty juurikaan muuttuvan nykyisestä. Pohjalaismaakunnissa tilanne nähtiin hieman heikompana. Tämän voi ajatella johtuvan siitä, että alueella on vielä verrattain paljon pieniä puhdistamoita, kun muilla alueilla jätevedenkäsittely on vahvemmin keskittynyttä. Mahdollisina haasteina jätevedenkäsittelyssä tunnistettiin hule- ja vuotovedet, ylivuodot sekä lääkeaineet, mikromuovi ja muut haitta-aineet.

Vesihuoltolaitosten tilanteen (palveluiden järjestäminen, toimintaedellytykset jne.) nähtiin vaativan merkittäviä panostuksia. Haasteina nähtiin olevan henkilöstön riittävyys ja ammattitaito, resurssit, politiikka, päätöksenteko ja omistajaohjaus.

Haja-asutuksen vesihuollon tilanne nykyhetkellä nähtiin heikkona ja tulevaisuus vielä heikompana. Haasteita haja-asutuksen vesihuollossa on resurssit, osuuskuntien toiminnan puutteet, ikääntyminen ja vähäiset resurssit, liittyjien vähyyys ja väheneminen, osaamisen puute, säädösten joustamattomuus ja sekavuus sekä pitkät etäisyydet. Pirkanmaan tilaisuuteen oli saatu mukaan runsaasti osuuskuntien edustajia, mikä näkyi aluekohtaisissa vastauksissa.

Vesihuollon tavoitetilat koettiin yhteiseksi

Sidosryhmätilaisuuksissa esiteltiin arvioitavaksi työryhmän laatima ehdotus Läntisen Suomen kaikkien toimijoiden yhteiseksi vesihuollon visioksi vuonna 2050. Visio muodostui kahdesta osasta. Ensimmäinen osa ”Kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille varmistetaan turvallinen ja laadukas vesihuolto” sai hyvän vastaanoton. Sitä vastoin vision toinen osa ”Vesihuoltolaitosten ilmastoneutraalius ja resurssiviisaus on toteutunut hyödyntäen uuteen teknologiaan ja

kiertotalouteen perustuvia ratkaisuja” nähtiin liian pitkäksi, monimutkaiseksi, eikä sen tarkoitus täysin auennut osallistujille.

Työryhmän oli laatinut viisi tavoitetilaa, jotka saivat hyvän vastaanoton tilaisuuksissa. Osallistujilta toivottiin myös ehdotuksia asioista, joita on syytä edistää, että tavoitetiloihin päästäisiin. Alla on esitetty tavoitetilat sekä esille nousseet tärkeimmät toimet niiden saavuttamiseksi.

1. **”Vesihuollon arvo yhteiskunnan elintärkeänä toimintona tunnustetaan ja vastuu koetaan yhteiseksi”**. Tavoitteen saavuttamiseksi nähtiin tärkeimmäksi edistää ”vesihuollon asemaa yhteiskunnan kriittisenä toimintona”. Tämä tapahtuisi viestintää parantamalla (media, asiakkaat), yleistä ymmärrystä lisäämällä (mm. vesihuollon tärkeys yhdyskuntien kriittisenä toimintona) sekä poliittisilla päätöksillä.
2. **”Alueen vesihuoltopalvelut ovat korkeatasoisia ja pystyvät vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin”**. Pirkanmaalla tavoitteen saavuttamiseksi nähtiin tärkeimpänä edistää ”vesihuoltoon liittyvien riskien tunnistamista ja hallitsemista” siten, että, lisätään yhteistyötä ja yhteisten riskienhallintatyökalujen käyttöä, kehitetään osaamista ja lisätään resursseja. Pohjalaismaakunnissa ja Lounais-Suomessa tärkeimmäksi edistettäväksi asiaksi nousi ”vedenhankinnan erityistilanteisiin varautuminen varavesiyhteyksin ja -ottamoin”. Tässä ylikunnallinen yhteistyö, yhteiset harjoitukset ja varautumiskalusto, alueellinen suunnittelu ja myös vesihuoltolaitokseen kasvattaminen nähtiin tarpeellisiksi. Hämeessä nähtiin tärkeäksi, että ”Vesihuoltomaksujen läpinäkyvyyttä ja ohjaamista laitosten toimintaan ja omaisuuden hallintaan” edistetään. Tämä tapahtuisi tuomalla lainsäädäntöön vesihuoltolaitosten taloudellinen regulointi mahdolliseksi sekä määrittämällä tarkemmin kohtuullinen tuotto omistajille. Myös omistajatuloutuksen ehtona tulisi olla, että itse laitoksen toiminta on kestäväällä pohjalla.
3. **”Vesihuolto mahdollistaa monipuolisen elinkeinoelämän ja sen kehittymisen alueella”**. Sidosryhmätilaisuuksissa nähtiin, että vesihuoltolaitoksen palveluiden hyvä laatu ja toimintavarmuus sekä riittävä kapasiteetti tukevat itsessään elinkeinotoimintaa ja sen kehittymistä. Lisäksi nähtiin tarpeelliseksi lisätä yhteistyötä elinkeinoelämän ja kunnan maankäytön kanssa, jotta osataan varautua tulevaisuuden vesihuollon tarpeisiin. Kuitenkin todettiin, että sopimuksilla tulee varmistaa vastuut ja riittävä hinnoittelu, koska vesihuoltolain mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulee kattaa maksuillaan toiminnan kustannukset.
4. **”Alue on monipuolisen vesiosaamisen ja kiertotalouden edelläkävijä”**. Tätä nähtiin edistettävän lisäämällä yhteistyötä alueilla vesihuoltolaitosten, oppilaitosten ja muiden sidosryhmien kesken. Vesihuoltoalan koulutuksen lisäämiselle nähtiin suuri tarve. Alan arvostusta, houkuttelevuutta ja palkkausta tulee myös parantaa, jotta nuoria saadaan alalle.
5. **”Vesihuollon toimintamallit ja ratkaisut ovat osa aktiivista ja kestävästä vesihuoltotoimintaa”**. Pirkanmaalla ja pohjalaismaakunnissa painotettiin ”laitosten, viranomaisten, kuntien ja asiakkaiden välisen yhteistyön kehittämistä”. Toiveena oli lisätä alueen sisällä yhteisiä tilaisuuksia, lisätä viestintää ja avoimuutta yhteistyötahojen välillä. Hämeessä ja Lounais-Suomessa nähtiin tärkeäksi edistää ”vesihuollon omaisuudenhallinnan resurssien ja osaamisen kehittämistä”. Tämä tapahtuisi kehittämällä verkosto-omaisuuden kuntotutkimuksen laadintaa, kunto- ja tilannetiedon keräämistä ja tiedon hyödyntämistä saneeraussuunnittelussa. Päättäjille tulisi kertoa systemaattisen omaisuudenhallinnan tärkeydestä ja siten panostuksen tarpeesta.

Strategiaa laativa työryhmä sai tilaisuuksista arvokasta palautetta ja työ jatkuu. Syksyllä 2021 järjestetään vastaavat tilaisuudet, joissa keskitytään alueellisten toimenpideohjelmien laatimiseen.